

ESU-informatie

Science at the Fair (SciFair) Werkt Samen met Kermisgemeenschap om Gedeeld Europees Erfgoed te Beschermen

Gastbijdrage van prof. Nele Wynants (Universiteit Antwerpen)

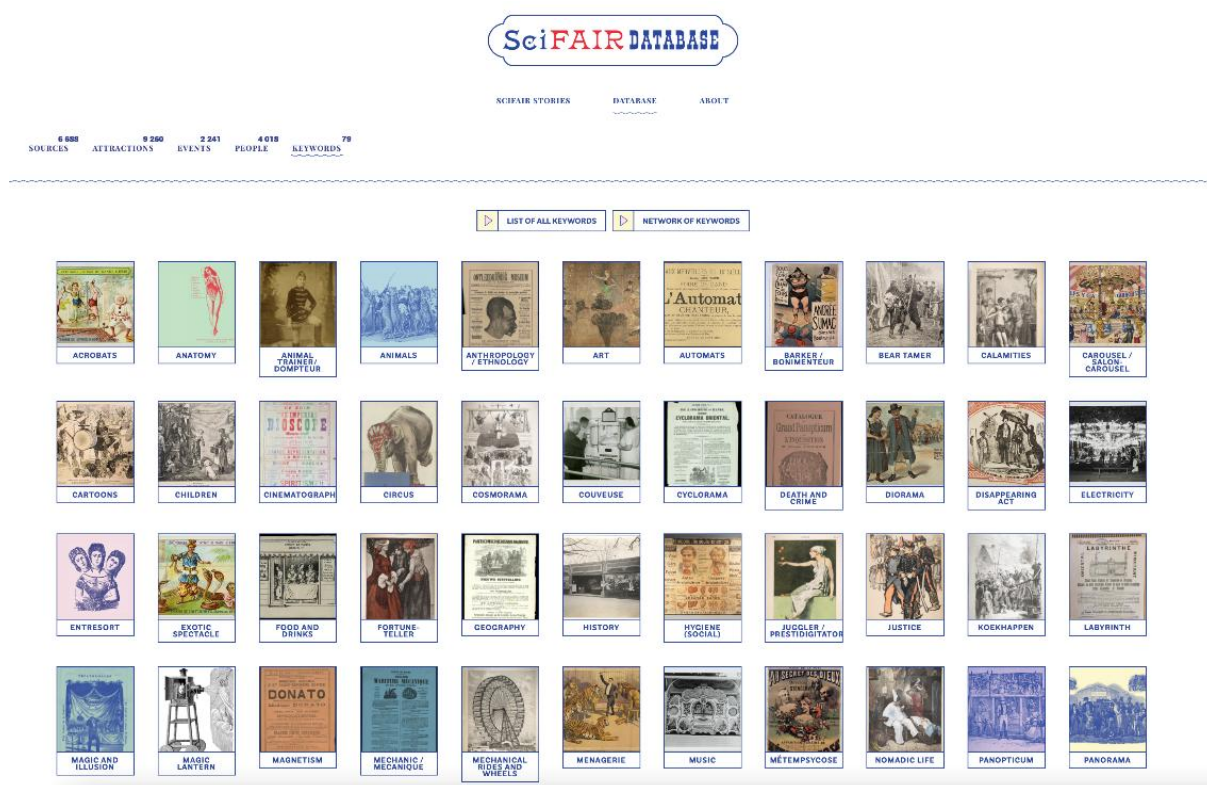
ESU-secretaris-generaal Steve Severyns en Nele Wynants op de Interschau in januari 2023 in Kassel, die plaatsvond in het kader van de DSB-afgevaardigden dag. Foto: Science at the Fair

Sinds 2021 werkt Science at the Fair (SciFair) als Europees gefinancierd onderzoeksproject aan de Universiteit Antwerpen nauw samen met kermisgemeenschappen in België, Frankrijk, Duitsland en Nederland om de geschiedenis van rondreizende foorkramers (forains) te documenteren, te bewaren en zichtbaar te maken. Het project richt zich op de periode 1850-1914 omdat de kermis toen een belangrijke plaats was waar nieuwe technologieën, wetenschappelijke demonstraties en

populair entertainment een groot publiek bereikten, vaak lang voordat ze hun intrede deden in musea, theaters of scholen.

SciFair is vanaf het begin opgezet als een project over de geschiedenis van kermis en als een initiatief gericht op cultureel erfgoed in nauwe dialoog met de kermisgemeenschap. Een van de belangrijkste resultaten is een openbare online database die uiteenlopend historisch materiaal samenbrengt: foto's, posters, persberichten, tijdschriften, archiefdocumenten en biografische informatie over showlui, attracties en evenementen (scifair.uantwerpen.be). Het platform blijft groeien dankzij samenwerkingsverbanden met families, verzamelaars, musea en verenigingen. Het doel is eenvoudig: versnipperde sporen uit het verleden met elkaar verbinden en de geschiedenis van de kermis weer zichtbaar maken. Niet alleen voor onderzoekers, maar ook voor de gemeenschap zelf.

De afgelopen jaren heeft dit werk geleid tot een reeks concrete initiatieven op het gebied van erfgoed die zijn uitgevoerd in nauwe samenwerking met de kermisgemeenschap en partners in de sector.

In de openbare online database van SciFair is uniek historisch materiaal te vinden, zoals foto's, affiches, persberichten, tijdschriften, archiefdocumenten en biografische informatie over de geschiedenis van de Europese kermisbranche. Foto: Science at the Fair

Erkenning door UNESCO

In België en Frankrijk heeft SciFair historische expertise bijgedragen aan de voorbereiding van het UNESCO-nominatiedossier over kermiscultuur. Ons project documenteerde de historische wortels, de mobiliteit en de kracht van familienetwerken die nationale grenzen overstijgen. De erkenning

van de kermiscultuur als immaterieel cultureel erfgoed door UNESCO in december 2024 was een belangrijke mijlpaal en bevestigde het belang van deze levende traditie en de gemeenschappen die haar in stand houden. Dit werk was alleen mogelijk dankzij het vertrouwen en de actieve betrokkenheid van de kermisgemeenschap, verenigingen, onderzoekers en erfgoedprofessionals die hun kennis, verhalen en collecties deelden.

Behoud van kwetsbare bronnen

Een centrale zorg van SciFair is het behoud van kwetsbaar en vaak particulier materiaal dat dreigt verloren te gaan. De afgelopen jaren hebben we belangrijke collecties gedigitaliseerd en veiliggesteld. Vele bronnen waren voorheen ontoegankelijk of zelfs onbekend. Een van de hoogtepunten is de digitalisering van meer dan 1300 gravures en 750 postaarten uit de uitgebreide grafische collectie van wijlen Erich Knocke in het voormalige Markt- und Schaustellermuseum in Essen. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met zijn familieleden. De bibliotheek en het archief van Knocke waren decennialang aangegroeid en bestaan uit duizenden boeken, prenten en documenten. Deze zijn veilig overgebracht naar de Theaterwissenschaftliche Sammlung van de Universiteit van Keulen, waar ze in de toekomst geconserveerd en toegankelijk gemaakt worden. ([Link naar blog](#))

In Pirmasens bevinden zich gebonden exemplaren van „Der Komet“, die met de mobiele digitaliseringskit van SciFair konden worden gedigitaliseerd. Foto: Science at the Fair

Vakbladen: De wegwijzers van het kermisleven

Historische vaktijdschriften vormen een ander belangrijk aandachtspunt. Deze tijdschriften bieden een unieke kijk op het dagelijks leven in de sector: routes, nieuwe attracties, leveranciers, kermissen en familienamen. Het zijn onschatbare bronnen die hedendaagse families in staat stellen om netwerken en geschiedenissen te herontdekken die generaties overspannen. We hebben uitgebreide reeksen van belangrijke titels gedigitaliseerd en gedocumenteerd, waaronder

Le Voyageur Forain in Frankrijk (1883) – het allereerste tijdschrift in zijn soort, – Le Voyageur Forain Belge (1885) in België en La Bussola (1889) in Italië. Zo zijn deze rijke historische archieven vandaag opnieuw toegankelijk.

Der Komet Digitaal

Een bijzonder betekenisvolle samenwerking begon in 2023 tijdens de Interschau in Kassel (DSB Delegiertentag). SciFair-coördinator Nele Wynants ontmoette er de heer Knerr, destijds redacteur van Der Komet, een vaktijdschrift dat werd opgericht in 1883. Deze ontmoeting leidde tot een constructieve dialoog over de mogelijkheid om het tijdschrift te digitaliseren. In nauw overleg met de heer Knerr hebben we manieren onderzocht om het project te ondersteunen, waaronder cofinanciering. Hoewel de middelen uit ons onderzoeksproject niet voldoende waren om de volledige kosten te dekken, hebben we geholpen bij het uitwerken van mogelijke oplossingen, contact opgenomen met gespecialiseerde scanbedrijven en advies gegeven over technische aspecten zoals de omgang met het materiaal, de kwaliteit van de OCR (tekstherkenning) en de toegankelijkheid op lange termijn.

De heer Knerr heeft zowel dr. Sabine Lenk (Universiteit van Marburg) als dr. Bart G. Moens (Universiteit van Antwerpen) hartelijk verwelkomd in Pirmasens, waar zij de collectie ter plaatse konden bestuderen. Ze beoordeelden de materiële staat en de digitaliseringsvereisten zorgvuldig; en fotografeerden de vroegste delen van het vakblad ter voorbereiding op verder onderzoek en conserveringswerk. In samenwerking met collega's van de Universiteit van Marburg heeft deze gemeenschappelijke inspanning de basis gelegd voor de succesvolle conservering en digitalisering van dit unieke tijdschrift. ([Link naar blog](#))

Vandaag zijn we oprecht verheugd dat Der Komet met succes is geslaagd in dit opzet. Dit is een belangrijke prestatie voor de kermisgemeenschap en een opmerkelijke bron om gedeelde geschiedenissen, namen, routes en netwerken over generaties heen te herontdekken.

Zoals bij veel langlopende projecten zijn er uiteenlopende herinneringen aan de afzonderlijke stappen; voor ons is het belangrijker dat het archief nu duurzaam bewaard blijft en toegankelijk is.

Juni 2025: Opening van de tentoonstelling en boekpresentatie van „Foorwonder“ in het Huis van Alijn in Gent, in aanwezigheid van de inmiddels overleden Belgische kermisexploitant François Delforge, Astrid De Bruycker, wethouder voor Cultuur van de stad Gent, en Nele Wynants van de Universiteit Antwerpen. Foto: Michiel Devijver (Huis van Alijn)

Vele stemmen: van onderzoek naar gedeeld eigenaarschap

Dit alles zou onmogelijk zijn zonder de openheid en het vertrouwen van de kermisgemeenschap en hun constructieve samenwerking met onderzoekers en de erfgoedsector. Families, verzamelaars en forains uit heel Europa hebben foto's, archieven en persoonlijke herinneringen gedeeld en zo bijgedragen aan het behoud van kwetsbaar erfgoed dat anders verloren zou gaan. Deze zin voor samenwerking staat ook centraal in de tentoonstelling Foorwonder in Gent en het bijbehorende boek, die allebei onderzoek en kennis van de gemeenschap voor een breed publiek samenbrengen. Op de opening en lancering van Foorwonder gaf de live act van François Delforge een prachtig beeld van deze samenwerking in de praktijk: hij liet wonderwel zien hoe het erfgoed van de kermis voortleeft in opvoeringen, verhalen en de onverminderde inspanningen van alle betrokkenen. SciFair mocht François voor zijn overlijden in 2025 interviewen. Het aanstekelijke resultaat is terug te vinden in onze blog. ([Link naar blok](#))

SciFair zal dit werk de komende jaren voortzetten. Ons doel is om het verleden te bestuderen en om de geschiedenis, kennis en identiteit van de kermiswereld te helpen bewaren en doorgeven aan toekomstige generaties, samen met de mensen die deze al zo lang in stand houden. Als onderdeel van deze inspanning hebben we onlangs een korte vragenlijst gelanceerd tijdens de 'Sectordag Kermiscultuur – Journée sectorielle Culture Foraine' in Leuven op 27 februari 2026, georganiseerd door de Belgische kermisfederatie. ([Link naar de vragenlijst](#)) De vragenlijst wil de behoeften en prioriteiten van de sector op het vlak van kermispatrimonium in kaart brengen en toekomstige onderzoeks- en ontwikkelingsinitiatieven helpen sturen rond de bescherming, het behoud en de toegankelijkheid van dit waardevolle culturele erfgoed.

Prof. Nele Wynants (Universiteit Antwerpen)

Vertaling: Elisa Seghers (Universiteit Antwerpen)

ESU-informatie

Informatiedienst van de European Showmen's Union

Uitgave 2.2026, 25.03.2026

Redactie

Albert Ritter (verantwoordelijke)

Christoph Jansen

Copyright foto's

Tenzij anders aangegeven: ESU

Wij stellen ESU-foto's graag in drukkwaliteit ter beschikking.

Neem contact op met

Christoph Jansen

European Showmen's Union

c/o Deutscher Schaustellerbund e.V.

Am Weidendamm 1a, D-10117 Berlin

Mobiel: +49 (0) 170 270 66 68

E-mail: christoph.jansen@dsbev.de